

บทที่ 6

การสังเคราะห์ข้อมูลจากครูและศึกษานิเทศก์

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากครูและศึกษานิเทศก์ในประเด็นต่างๆ จากบทที่ 4 และบทที่ 5 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอรายงานผลการสังเคราะห์ข้อมูลของครูและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นความคิดเห็นสอดคล้องกันระหว่างครูกับศึกษานิเทศก์ และข้อสังเกตที่ครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่แตกต่างกันออกไป โดยแบ่งเนื้อหาสาระเป็น 4 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

ตอนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ความสอดคล้องระหว่างหลักคิดของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์และครูเกี่ยวกับการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา และ

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการพัฒนาหลักสูตรในระยะต่อไป

ตอนที่ 1 สภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา และความสอดคล้องกับหลักคิดของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา

ครูกับศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา และความสอดคล้องกับหลักคิดของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา สาระสำคัญดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตร ครูและศึกษานิเทศก์มีความเข้าใจหลักสูตรในระดับมาก โดยเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานเป็นลักษณะหลักสูตรที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันซึ่งโลกยุคข่าวสารไร้พรมแดนและสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยมีการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องตอบสนองตัวชี้วัด โดยควรยึดตัวชี้วัดเป็นหลัก มิใช่ยึดเนื้อหาตามหนังสือเรียนเป็นหลักมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ครูจะต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่าจะจัดการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อให้นักเรียนบรรลุตัวชี้วัดนั้น อย่างไรก็ตาม ศึกษานิเทศก์มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าการทำงานของครูและโรงเรียนโดยทั่วไปในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร เช่น การคัดลอกหลักสูตรระหว่างโรงเรียน

สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม พบสาระสำคัญคือครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความคิดเห็นในระดับมากกว่าตนเองมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ครู $\bar{X} = 4.02$ S.D. = 0.51; ศน. $\bar{X} = 4.40$ S.D. = 0.57) โดยเชื่อว่าความชัดเจนของตัวชี้วัดที่กำหนดเป็นขั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ ทำให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ดีขึ้น (ครู $\bar{X} = 3.77$ S.D. =

0.65; ศน. $\bar{X}=3.84$ S.D. = 0.77) รวมทั้งเห็นว่าหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานเหมาะกับการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (ครู $\bar{X}=3.75$ S.D. = 0.68; ศน. $\bar{X}=3.78$ S.D. = 0.74) และ หลักสูตรแบบอิงมาตรฐานกลุ่มสาระสังคมฯ มีความท้าทายและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นยุค แห่งข้อมูลข่าวสาร (ครู $\bar{X}=3.87$ S.D. = 0.77; ศน. $\bar{X}=3.72$ S.D. = 0.70) โดยมีการนำตัวชี้วัดมา ศึกษา วิเคราะห์และนำมาเป็นเป้าหมายในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ครู $\bar{X}=3.64$ S.D. = 0.85; ศน. $\bar{X}=3.66$ S.D. = 0.82) และตระหนักเห็นความเป็นรูปธรรมของเนื้อหาตัวชี้วัดกลุ่มสาระ สังคมศึกษาฯ (ครู $\bar{X}=3.64$ S.D. = 0.73; ศน. $\bar{X}=3.62$ S.D. = 0.73)

1.2 ด้านการเรียนการสอน ครูได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนรู้ของตนเกี่ยวกับการ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ซึ่งร่วมมือกันทำในระดับโรงเรียนหรือระดับเขต การจัดรูปแบบการสอนที่ หลากหลาย ความสำคัญการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยเฉพาะในกลุ่มสาระสังคมศึกษาซึ่งมี เนื้อหาจำนวนมาก การตั้งคำถามของครูเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมทักษะการคิด การใช้สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อการเรียน การจัดการเรียนรู้สาระศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นสาระที่ครูเห็นว่าต้องให้ความใส่ใจเป็นพิเศษเนื่องจากมีเนื้อหาจำนวนมากและค่อนข้างเป็นนามธรรม อย่างไรก็ตาม ครูและศึกษานิเทศก์ เห็นสอดคล้องกันว่า ครูจำนวนมากขาดการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อนำมาจัดทำแผนการเรียนรู้ มีการสอน ตามหนังสือเรียนโดยไม่ตรวจสอบกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัดว่าเป้าหมายในการสอนที่จะให้เด็กบรรลุ เป้าหมายคืออะไร หนังสือเรียนนั้นมีคุณภาพเหมาะสมหรือไม่ และศึกษานิเทศก์ได้แสดงความเห็น เพิ่มเติมว่าหลักการหรือแนวปฏิบัติที่ถูกต้องได้ถูกบิดเบือนไป เนื่องจากความเข้าใจที่สับสนเกี่ยวกับการใช้ หลักสูตรของหน่วยงานทุกระดับ เช่น มีการกำหนดหรือจัดหาหนังสือเรียน เป็นต้น

สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความเห็นที่สอดคล้องกันใน ระดับมากในหลายประเด็น เช่น ครูและศึกษานิเทศก์เห็นว่าตนเองมีความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบ หน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางฯ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ฯ (ครู $\bar{X}=3.73$ S.D. = 0.61; ศน. $\bar{X}=3.96$ S.D. = 0.75) และเห็นว่ามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษาฯ ช่วยพัฒนาและส่งเสริมทักษะการคิดให้กับผู้เรียน (ครู $\bar{X}=3.85$ S.D. = 0.61; ศน. $\bar{X}=3.90$ S.D. = 0.71) อย่างไรก็ตาม ครูมักจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแนวทางตามหนังสือของ สำนักพิมพ์เป็นหลัก (ครู $\bar{X}=3.64$ S.D. = 0.71; ศน. $\bar{X}=3.86$ S.D. = 0.78) โดยเน้นจัดกิจกรรมการ เรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบบรรยาย (ครู $\bar{X}=3.73$ S.D. = 0.71; ศน. $\bar{X}=3.86$ S.D. = 0.78) และการ จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการยังทำได้น้อย (ครู $\bar{X}=3.51$ S.D. = 0.85; ศน. $\bar{X}=3.58$ S.D. = 0.78)

1.3 การวัดและประเมินผล ครูได้ดำเนินการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนได้ เรียนรู้บรรลุตามตัวชี้วัด ด้วยวิธีการหลากหลายและอาจวัดหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เน้นการวัด ตามสภาพจริง จากกระบวนการทำงาน และชิ้นงานหรือผลงานนักเรียน ขณะที่ศึกษานิเทศก์ได้ให้ ความเห็นเกี่ยวกับการวัดการประเมินผลในระดับห้องเรียนซึ่งยังทำได้ไม่สมบูรณ์โดยยังยึดคะแนนเป็น

หลักและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีระดับต่ำเนื่องจากครูไม่ได้สอนตามมาตรฐานหรือตัวชี้วัดและการวัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่ยังไม่มีมาตรฐาน ขณะที่การวัดผลระดับชาติยังเน้นการวัดความรู้

อย่างไรก็ตาม ครูและศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล โดยเห็นว่าครูวัดและประเมินผลด้านองค์ความรู้มากกว่าทักษะกระบวนการคิด เพราะเนื่อหาจำนวนมาก (ครู $\bar{X}=3.82$ S.D. = 0.55; ศน. $\bar{X}=3.96$ S.D. = 0.73) ทั้งนี้ ครูยังต้องได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในรูปแบบต่างๆ (ครู $\bar{X}=3.91$ S.D. = 0.62; ศน. $\bar{X}=3.90$ S.D. = 0.84) อย่างไรก็ตาม ครูและศึกษานิเทศก์ยังมีความเห็นว่าการวัดผลระดับชาติยังเน้นการวัดด้านความรู้ (ครู $\bar{X}=3.89$ S.D. = 0.68; ศน. $\bar{X}=3.88$ S.D. = 0.69) ขณะที่ครูได้วัดและประเมินผลคุณภาพนักเรียนตามตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด (ครู $\bar{X}=3.84$ S.D. = 0.61; ศน. $\bar{X}=3.86$ S.D. = 0.67)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน

แม้มีครูจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน โดยอยากให้หลักสูตรเบ็ดเสร็จมาจากกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งจุดประสงค์ และกิจกรรม เพื่อจะได้ลดภาระครู แต่ครูและศึกษานิเทศก์มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเป็นส่วนใหญ่ มีความมั่นใจกับการใช้หลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน เห็นคุณค่าของการเรียนการสอนสังคมศึกษา ครูรู้สึกมีความสุขในการสอน อย่างไรก็ตาม ครูและศึกษานิเทศก์ก็ได้ตระหนักถึงจุดอ่อนของหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมบางประการ เช่น จำนวนเนื้อหาและความกว้างของสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาว่า ตัวชี้วัดของหลักสูตรมีจำนวนมาก เนื้อหาแน่น และบางส่วนยังมีลักษณะเป็นนามธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมาก กล่าวคือ ครูและศึกษานิเทศก์มีความพึงพอใจระดับมากในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดตัวชี้วัดชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับในภาพรวม (ครู $\bar{X}=3.66$ S.D. = 0.70; ศน. $\bar{X}=3.75$ S.D. = 0.72) และเห็นด้วยมากกว่าหลักสูตรมีจำนวนเนื้อหาและความกว้างของสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวม (ครู $\bar{X}=4.06$ S.D. = 0.60; ศน. $\bar{X}=4.38$ S.D. = 0.67) โดยเฉพาะสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา

ครูและศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นสอดคล้องกันด้านปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา กล่าวคือ ด้านหลักสูตรที่ยังมีจุดอ่อนหรือที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข ด้านการ

นำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะภาระงานครูซึ่งมีจำนวนมาก ครูสอนไม่ตรงวิชาเอกและไม่ให้ความสำคัญกับการสอนสังคมศึกษา ปัญหาด้านความพร้อมสื่อการเรียนการสอน ปัญหาการพัฒนาสมรรถนะครูที่ยังขาดประสิทธิภาพ และข้อจำกัดด้านบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับโรงเรียน การจัดเครือข่ายโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อย่างไรก็ตาม ศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กและความห่างไกลของพื้นที่

ทั้งนี้ ข้อมูลจากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่าครูและศึกษานิเทศก์มีความความคิดเห็นในระดับมากและมีความสอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา สาระสำคัญคือ ครูผู้สอนสังคมศึกษาส่วนใหญ่ยังเน้นการสอนเนื้อหามากกว่ากระบวนการ (ครู =3.91 S.D. = 0.68; ศน. =3.84 S.D. = 0.77) ครูมีภาระงานธุรการจำนวนมาก ทำให้มีเวลาเตรียมการสอนน้อย (ครู =3.82 S.D. = 0.89; ศน. =4.06 S.D. = 0.89) ครูผู้สอนสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนตามหนังสือของสำนักพิมพ์มากกว่าออกแบบการสอนด้วยตนเอง (ครู =3.75 S.D. = 0.71; ศน. =3.96 S.D. = 0.75) และจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาได้ไม่ครบถ้วน (ครู =3.73 S.D. = 0.83; ศน. =3.78 S.D. = 0.79) นอกจากนี้ ครูและศึกษานิเทศก์มีความเห็นด้วยระดับปานกลางในเรื่องความเพียงพอของคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนเพื่อการสืบค้นข้อมูล (ครู =3.22 S.D. = 0.95; ศน. =3.30 S.D. = 0.99) การให้ความดูแลช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนของศึกษานิเทศก์ (ครู =3.32 S.D. = 0.93; ศน. =3.36 S.D. = 0.90) และการตรวจสอบคุณภาพของหนังสือเรียนจากสำนักพิมพ์ที่ครูใช้สอน (ครู =3.49 S.D. = 0.83; ศน. =3.32 S.D. = 1.11)

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ตามหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการพัฒนาหลักสูตรระยะต่อไป

4.1 ด้านแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความต้องการและมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานต่อไป ได้แก่ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะด้านการทำบทเรียนที่น่าสนใจด้วยวิธีการหลากหลาย และการพัฒนาทักษะการคิด การพัฒนาครูและการจัดเครือข่ายครู การพัฒนาด้านการบริหารจัดการด้านวิชาการของโรงเรียน และการพัฒนาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษานิเทศก์ได้ตระหนักในความสำคัญองงานด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และการพัฒนางานด้านการนิเทศการเรียนการสอน

ทั้งนี้ ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูและศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเฉพาะประเด็นการสนับสนุนความต้องการการพัฒนาครูโดยการจัดเครือข่ายกลุ่มครู ให้อาจารย์และพัฒนางานวิชาการร่วมกัน (ครู =3.94 S.D. = 0.70; ศน. =4.14 S.D. = 0.73) และการลดกิจกรรมนักเรียนในระดับเขตพื้นที่ และระดับชาติ แต่เน้นกิจกรรมนักเรียนระดับโรงเรียน (ครู =4.04 S.D. = 0.91; ศน. =4.02 S.D. = 0.73) การเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

เพื่อให้ครูประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนการสอน (ครู =3.93 S.D. = 0.78; ศน. =4.04 S.D. = 0.73) ในขณะที่ครูได้เน้นประเด็นเพิ่มเติม คือ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้านการวางแผนและการจัดการเรียนรู้ สื่อ และการวัดและประเมินผลในแต่ละกลุ่มสาระอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานต้นสังกัด (ครู =4.02 S.D. = 0.91; ศน. =3.70 S.D. = 0.86) ส่วนศึกษานิเทศก์ได้เน้นประเด็นการให้ครูควรมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอนตามที่ต้องการ (ครู =3.88 S.D. = 0.82; ศน. =3.86 S.D. = 0.81)

4.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรระยะต่อไป ครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในระยะต่อไป โดยแสดงความคิดเห็นด้วยการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน ซึ่งน่าจะเหมาะกับสภาพแวดล้อมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการปรับปรุงพัฒนาโดยใช้หลักสูตร 2551 เป็นตัวตั้ง และควรปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะบางกลุ่มสาระโดยการปรับตัวชีวิตที่ซับซ้อนกันทั้งภายในกลุ่มสาระวิชา และต่างกลุ่มสาระวิชาออกไป ครูเสนอว่าควรเน้นเรื่องจริยธรรมและค่านิยม สำหรับศึกษานิเทศก์ได้เสนอแนะการประสานความร่วมมือกับสถาบันผลิตครูเพื่อนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ครูและศึกษานิเทศก์มีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระยะต่อไป สาระสำคัญคือ ควรปรับปรุงตัวชีวิตในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ครู =3.73 S.D. = 0.79; ศน. =3.94 S.D. = 0.79) โดยมีการกำหนดช่วงเวลาชัดเจนในการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้ง (ครู =3.94 S.D. = 0.73; ศน. =3.92 S.D. = 0.80) และเน้นการมุ่งพัฒนาหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานต่อไป เพราะครูเริ่มเข้าใจหลักการและวิธีการ (ครู =3.88 S.D. = 0.82; ศน. =3.86 S.D. = 0.81) กล่าวคือ ควรคงเค้าเดิมของหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานมากกว่าการเปลี่ยนรูปแบบหลักสูตรเป็นแบบอิงเนื้อหา (ครู =3.88 S.D. = 0.74; ศน. =3.92 S.D. = 0.78)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่ครูและศึกษานิเทศก์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระสำคัญดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการบูรณาการการเรียนการสอน โดยได้เสนอแนะความเห็นที่ โรงเรียนควรจัดครูเข้าสอนที่เอื้อต่อการสอนแบบบูรณาการทั้งภายในกลุ่มสาระ และระหว่างกลุ่มสาระได้ และสถาบันผลิตครูควรเน้นการฝึกอบรมนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้

2. ศึกษานิเทศก์ยังไม่พอใจกับผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เนื่องจากจัดการเรียนการสอน ยังไม่ได้ผลลัพธ์ที่ดี ประกอบกับภาระงานอื่นๆของศึกษานิเทศก์ซึ่งมีจำนวนมาก รวมทั้งงานด้านกา
นิเทศ และการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้งนี้ ควรเน้นการพัฒนางานวิชาการของผู้บริหาร
โรงเรียนให้มากขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการนิเทศภายในโรงเรียน

3. ศึกษานิเทศก์มีความเห็นว่า การร่วมมือเป็นเครือข่ายกันระหว่างโรงเรียนทำให้เกิดการพัฒนาทางวิชาการอย่างเข้มแข็งมากกว่าโรงเรียนจะทำงานตามลำพัง อย่างไรก็ตาม การทำงานเป็นเครือข่ายโรงเรียนประสบความสำเร็จบางแห่งที่ร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง แต่ในบางเขตพื้นที่การศึกษาก็ไม่ได้ผลเนื่องจากขาดความร่วมมือกัน และครูไม่มีเวลา

4. ศึกษานิเทศก์ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับการเตรียมครูสำหรับการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอน มากกว่าการเน้นเฉพาะการปรับหรือพัฒนาเอกสารหลักสูตร รวมถึงข้อเสนอแนะการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นความร่วมมือกับสถาบันผลิตครูด้านการเรียนรู้ในรายละเอียดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหากรอรับการอบรมจากศึกษานิเทศก์ ครูผู้เข้ารับการอบรมจะไม่ลึกซึ้ง เนื่องจากระยะเวลา และงบประมาณในการอบรมมีจำกัด

5. ครูได้แสดงความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนคู่มือที่เสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน

6. ครูเสนอแนะเกี่ยวกับการสนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งด้านการเรียนการสอน และการช่วยลดความประพฤตินักเรียน การให้ความสำคัญในการเรียนการสอน สังคมศึกษา การจัดและปรับเวลาเรียนให้เหมาะสม การสนับสนุนการจัดหาสื่อการเรียนการสอน การจัดเครือข่ายครูและความร่วมมือระหว่างโรงเรียน การนิเทศภายในที่ควรทำบ่อยมากขึ้น และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น โดยผู้บริหารโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัดควรเอื้ออำนวยให้เกิดสิ่งเหล่านี้อย่างเข้มแข็ง

7. ครูได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในระยะต่อไป โดยแสดงความคิดเห็นด้วยการเป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน ซึ่งน่าจะเหมาะกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ควรปรับปรุงหลักสูตรเฉพาะบางกลุ่มสาระ และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง โดยไม่ควรเน้นเนื้อหามากเกินไป